

JEDNOTNÝ TRH - ZODPOVEDNOSŤ A BEZPEČNOSŤ PRODUKTOV

SINGLE MARKET - PRODUCT SAFETY AND LIABILITY

Vojtech KOLLÁR

Abstrakt

Jedným z východiskových princípov Európskej únie jednotného trhu je slobodný pohyb tovaru, prostredníctvom ktorého sa odstraňujú prekážky voľného pohybu tovaru v EÚ. Na dosiahnutie tohto cieľa sa využívajú mechanizmy ako technická normalizácia a harmonizácia, predchádzanie vzniku nových prekážok obchodu odstraňovaním technických prekážok obchodu, ale i vzájomné uznávanie produktov. Jedným zo spôsobov ako sa dá predísť obmedzeniam voľného pohybu výrobkov je technická harmonizácia na úrovni Spoločenstva. Technická harmonizácia zosúladzuje rozdielne národné požiadavky, ktoré neumožňujú uplatňovanie zásady vzájomného uznávania a preukazovania zhody.

Kľúčové slová: trh, bezpečnosť, environment, technická normalizácia, technické prekážky obchodu, posudzovanie zhody.

Abstract

One of the underlying principles of the European Union Single Market is the free movement of goods, by means of which the obstacles to the free movement of goods are removed in the EU. To achieve this goal, the mechanisms are used such as: technical standardization and harmonization, prevention of creation new barriers to trade by removing technical barriers to trade, as well as mutual recognition of products. One of the ways how to avoid restrictions on the free movement of goods is technical harmonization at the Community level. Technical harmonization synchronizes different national requirements that do not allow the application of the principle of mutual recognition and proving the compliance.

Key words: market, safety, environment, technical standardization, technical barriers to trade, assessment of compliance.

ÚVOD

Podpora hospodárskeho rastu a zabezpečenia prosperity v Európe bola jedným zo základných cieľov pri založení Európskeho spoločenstva. Zakladajúce štáty súhlasili s vytvorením oblasti, v ktorej by národné trhy fungovali ako jeden spoločný trh bez obmedzenia. Založenie spoločného trhu bolo dovŕšené podpisom Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva, ktorej platnosť nastala v roku 1958. Zmluvou sa začal vytvárať spoločný trh, hospodárska a menová únia a podporovať rozmach hospodárskych aktivít, zamestnanosť, sociálna ochrana, zlepšenie kvality životného prostredia a rast životnej úrovne a kvality života. Európska komisia v roku 1985 predložila Bielu knihu, ktorá obsahovala 300 návrhov legislatívnych úkonov potrebných na dokončenie jednotného trhu. Išlo najmä o odstránenie fyzických, technických a fiškálnych bariér na hraniciach medzi členskými štátmi Únie. V tom istom roku bol vydaný Jednotný európsky akt (tzv. Single European Act), ktorý upravil Zmluvu o Európskom spoločenstve. Týkal sa najmä zabezpečenia voľného pohybu tovaru, osôb a kapitálu a slobodného poskytovania služieb.

Problematika vnútorného trhu

Za príčinu stagnovania a problémov s budovaním vnútorného trhu boli považované inštitucionálne obmedzenia. Rada ministrov zodpovedala za proces rozhodovania o spoločnom postupe v ES, ktorej pôsobenie bolo obmedzované snahou ministrov jednotlivých krajín o presadzovanie prvkov národných záujmov. Právomoci Komisie boli obmedzené, európsky parlament stál mimo legislatívneho rámca. Postupne to viedlo k netransparentnosti rozhodovacieho procesu a akejsi strate demokracie v ES. Potreba riešenia nezhôd medzi členskými krajinami viedla k zvolaniu medzivládnej konferencie, ktorá predstavovala jedinou možnosť pre prijatie politickej dohody medzi štátmi. Predmetom konferencie mala byť otázka inštitucionálnej zmeny, otázka zahranično – politickej spolupráce ako aj otázka ďalšieho vývoja zjednotenia v súvislosti s dokončením spoločného trhu. Výsledkom bolo prijatie dokumentu pomenovaného ako Jednotný európsky akt (JEA). Medzi hlavné prínosy v JEA patrilo rozhodnutie, na základe ktorého sa odstránilo právo veta pri hlasovaní v Rade pri vybraných otázkach. Tento krok mal viesť k rýchlejšiemu dokončeniu spoločného trhu, rozhodnutie, na základe ktorého sa Európsky parlament mal zapojiť do legislatívneho procesu, stanovenie nových spoločných cieľov potrebných pre rozvoj integračného procesu. Pracovné skupiny odporúčali Spoločenstvu prostredníctvom JEA, aby sa aj naďalej venovalo otázke zavedenia spoločnej meny v členských krajinách. Jednou zo zmien uskutočnenou v inštitucionálnej oblasti bolo aj posilnenie vplyvu Európskeho parlamentu, ktorý už nemal byť len poradným orgánom, ale mal začať spolupracovať s inými orgánmi v rámci Spoločenstva na prijímaní európskej legislatívy. JEA zavádzalo procedúru spolupráce, na základe ktorej mohol parlament zaujať v legislatívnom procese v určitých situáciách miesto po boku s Radou a mohol tak predložiť pozmeňujúce návrhy v rámci druhého čítania. Táto zmena v postavení parlamentu sa vzťahovala len na určitý okruh otázok týkajúcich sa spoločného trhu. Právomoci parlamentu sa rozšírili aj o procedúru schvaľovania závažných medzinárodných záväzkov vrátane prijímania nových členských krajín. Pre prijatie rozhodnutia v týchto oblastiach bol súhlas parlamentu nevyhnutný.

Pre platnosť aktov nebol dôležitý už len súhlas Rady - ako to bolo pred prijatím JEA - ale vyžadoval sa rovnako aj súhlas väčšiny v parlamente.

JEA sa zaoberalo aj problematikou vnútorného trhu a potvrdzovalo obsah už schválenej Bielej knihy vydané Komisiou v roku 1985. Členské štáty sa zaviazali dokončiť spoločný trh, a to do 31. decembra 1992, pričom spoločný trh vytvoril v priestore EÚ podmienky analogické podmienkam vnútorných trhov jednotlivých členských krajín.

Spoločného trhu sa týkali aj ďalšie reformné kroky upravujúce proces prijímania rozhodnutí. V úsilí o zrýchlenie procesu prijímania legislatívy sa členské krajiny dohodli, že v otázkach voľného pohybu štyroch základných slobôd sa aj naďalej pri rozhodovaní v Rade bude používať kvalifikovaná väčšina. Odstránenie jednomyselnosti pri prijímaní opatrení smerujúcich k realizácii JEA prispelo k pomerne hladkej implementácii tohto aktu. Význam JEA spočíva práve v odstránení neštandardného zásahu do procesu rozhodovania a v obnove pôvodne zamýšľaných cieľov.

Novými cieľmi stanovenými JEA bolo zblížovanie hospodárskych a menových politík medzi členskými krajinami. Druhý cieľ bol zameraný na prepojenie zatiaľ oddelenej agendy EPS s inštitucionálnou štruktúrou Spoločenstva. JEA obsahoval ciele EPS, mechanizmy konania ako aj inštitucionálne a technické podmienky. Členské krajiny boli prostredníctvom JEA vyzvané k rozšíreniu vzájomnej spolupráce v oblasti zahranično – politických vzťahov.

Aj keď najväčšou zásluhou JEA bolo odblokovanie procesu zjednocovania v oblasti vnútorného trhu na základe hlasovania pomocou kvalifikovanej väčšiny v Rade, súčasťou zmien sa stali aj reformy v oblasti životného prostredia, sociálnej oblasti ale aj zmeny vo výskume a technologickom rozvoji. JEA sa okrem všetkých týchto problémov pokúšalo aj o riešenie problému ekonomickej nerovnomernosti medzi štátmi združenými v ES.

Podstata voľného pohybu tovaru spočíva v tom, že ak sa nejaký tovar legálne vyrobí v jednej členskej krajine, iná členská krajina nesmie pre vstup tohto tovaru na svoje územie alebo pre jeho predaj stanoviť podmienky, ktoré by ho v porovnaní s tovarmi vyrobenými v tuzemsku znevýhodňovali na trhu alebo by mu pri vstupe na tento trh bránili. Preto je zakázané, aby štáty medzi sebou vybrali clá za tovary, ktoré sa dovážajú na ich územie alebo sa z týchto území vyvážajú. Ak by sa tak stalo, ten, komu by boli takéto clá vyrubené, má právo sa obrátiť na národný súd, aby ten rozhodol o vrátení takto zaplateného cla. Tento zákaz sa vzťahuje aj na iné poplatky, ktoré sa síce nenazývajú clami, avšak majú podobný charakter. Podobne ako pri vstupe tovarov na územie iných štátov, ani po tom, čo sa tovary z cudzích krajín dostanú cez hranice iných členských štátov, nemôžu tieto členské štáty ich pohyb obmedzovať tým, že ich zaťažia vyššími daňami ako svoje vnútroštátne produkty.

Členské krajiny tiež nemôže obmedziť množstvo tovaru vyrobeného v iných krajinách, ktoré sa môže objaviť na ich trhu, napríklad tým, že by zaviedli kvantitatívne reštrikcie – teda priame obmedzenie množstva tovaru, ktoré sa môže dovieť alebo vyvieť. Tiež nemôžu prijať nijaké iné opatrenia, ktoré by mali rovnaký účinok ako kvantitatívne reštrikcie – napríklad také, ktorými by výrobcom alebo dovozcom týchto tovarov ukladali povinnosť uviesť na tovare krajinu pôvodu alebo ktorými by presviedčali svojich obyvateľov kupovať len tuzemské výrobky, alebo ktorými by stanovovali vlastné podmienky na presné zloženie výrobku, spôsob jeho označovania, hmotnosť, tvar, rozmery alebo iné vlastnosti. Ak by totiž jednotlivé krajiny pristupovali k takýmto opatreniam, dovozcom tovarov z iných krajín by to znevýhodňovalo, lebo ich tovar by v importujúcej krajine šiel horšie na odbyt (napríklad preto, že občania tejto krajiny by dávali prednosť doma vyrobeným tovarom, alebo preto, lebo ich výroba by bola nákladnejšia, keďže výrobcovia by popri podmienkach, ktoré by museli splniť vo svojej domovskej krajine, museli splniť ešte podmienky krajiny, do ktorej budú tovar vyvážať). Dôsledkom by teda určite bolo obmedzenie množstva výrobkov, ktoré by mohlo byť dovezené z iných členských štátov. Samozrejme, aj v prípade kvantitatívnych reštrikcií alebo opatrení s rovnakým účinkom sa pripúšťajú výnimky – napríklad v prípade ochrany zdravia, životného prostredia, morálky, verejného poriadku alebo ľudských práv. Voľný pohyb tovaru má tiež povolené obmedzenia, ktoré sa týkajú legislatívnych výnimiek (verejné zdravie, verejná bezpečnosť, ochrana zvierat, rastlín, kultúrneho a historického dedičstva, priemyselné a duševné práva atď.). Obmedzenia vo vzťahu k voľnému pohybu zbraní, streliva, vojenského materiálu a výnimky so súhlasom Komisie, alebo Rady v prípade, že ide o nedostatok určitej komodity, bezpečnosti pri práci, ochrana životného prostredia.

Dohľad nad trhom

Účelom dohľadu nad trhom je zaistiť, aby ustanovenia príslušných smerníc boli dodržiavané. Každý členský štát je povinný vymenovať orgány zodpovedné za dohľad nad trhom. Tieto orgány musia konať nezávisle, mať právomoci na výkon dohľadu, zaistiť technickú spôsobilosť a musí tiež existovať systém výmeny informácií na národnej úrovni. Orgány dohľadu majú mať prístup do medzinárodných systémov výmeny informácií v oblasti dohľadu nad trhom. Občania majú právo na príslušný stupeň ochrany v rámci jednotného trhu, bez ohľadu na pôvod výrobku. Dohľad nad trhom je rovnako dôležitý pre hospodárske subjekty, pretože môže predchádzať nekalej súťaži. Vnútroštátne orgány dohľadu musia sledovať, či výrobky uvedené na trh sú v súlade s ustanoveniami príslušných vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré preberajú smernice nového prístupu a následne v prípade potreby vykonať opatrenia k dosiahnutiu zhody. Účinné presadzovanie činnosti dohľadu nad trhom vyžaduje, aby orgány dohľadu konali v spolupráci s výrobcami a dodávateľmi s cieľom zabrániť uvedeniu výrobkov na trh, ktoré nie sú v zhode. Cieľom sledovania výrobkov uvedených na trh je overiť, či vyhovujú príslušným smerniciam v okamžiku uvedenia do prevádzky, alebo na trh. ES prehlásenie o zhode a technická dokumentácia poskytuje orgánom dohľadu potrebné informácie o výrobku.

Smernice nového prístupu obsahujú ochrannú doložku, ktorá určuje členskému štátu povinnosť vydať obmedzenia alebo zákaz uvádzania na trh a do prevádzky nebezpečné, či podľa niektorých smerníc inak nevyhovujúce výrobky, alebo ich nechať z trhu stiahnuť. Postup podľa ochrannej doložky sa vo všeobecnosti obmedzuje na výrobky v pôsobnosti smerníc

nového prístupu, s označením CE, a považované členským štátom za výrobky predstavujúce závažné nebezpečenstvo aj napriek tomu, že sú správne skonštruované inštalované udržiavané a používané k určenému účelu. Tento postup sa musí uplatniť formou vnútroštátnych opatrení, ktoré obmedzujú či zakazujú uvádzanie výrobkov na trh alebo prikazujú ich stiahnutie z trhu, ktoré sa týkajú všetkých výrobkov z tej dávky alebo rady, a majú závažné právne účinky.

Orgány pre dohľad nad trhom musia tiež kontrolovať, či je vykonávané správne používanie označenia CE a iných značiek. Výrobcovia z tretích krajín rovnako zodpovedajú za návrh a výrobu v súlade so smernicou nového prístupu, ako výrobca so sídlom v členskom štáte.

Na princípe voľného pohybu tovaru, osôb, služieb a kapitálu bol vytvorený jednotný trh, tzv. Európsky hospodársky priestor, za účelom maximálnej podpory hospodárskeho rastu Európskej únie a členských štátov. Jedným z hlavných nástrojov podpory bolo zavedenie CE označenia pred dvadsiatimi rokmi (Obrázok č.). Pred umiestnením výrobku výrobcom na trh Spoločenstva musí výrobca podrobiť nový výrobok postupu posudzovania zhody s cieľom priznať značku CE. (Kollár 2008).

Písmenami CE (Conformité Européenne) sa označujú produkty, ktoré zodpovedajú požiadavkám nového typu technickej harmonizácie Európskej únie, ktorá sa opiera o formovanie základných požiadaviek na zabezpečenie právom chránených záujmov, ktorých vzorovým riešením sú harmonizované technické normy. CE označenie je potvrdenie o tom, že daný produkt je v súlade s príslušnými požiadavkami európskych technických smerníc, ktoré sa na produkt vzťahujú a zároveň, že zhoda bola preukázaná pomocou príslušného postupu posudzovania zhody. Základné požiadavky sú tie, ktoré sa týkajú bezpečnosti výrobkov, ochrany verejného zdravia, ochrany spotrebiteľa, ochrany životného prostredia. Na získanie označenia CE sú nevyhnutné úkony, ktoré začínajú identifikáciou smernice alebo harmonizovanej normy, ktorá sa na výrobok vzťahuje. Existuje vyše 20 smerníc, ktoré stanovujú širokú množinu kategórií výrobkov, ktoré musia mať označenie CE. Harmonizované európske normy sa vydávajú na splnenie požiadaviek týchto smerníc, predstavujú tiež prezumpciu súladu s požiadavkami smernice, čo znamená, že tárcha dôkazu, že tomu tak nie je na orgáne trhového dozoru. Ďalším krokom je overenie požiadaviek špecifických pre daný výrobok a istenie, či je nutné nezávislé posúdenie zhody notifikovaným orgánom. Každá smernica, ktorá sa týka výrobku špecifikuje, či do postupu na posúdenie zhody potrebného na označenie CE musí byť zapojená oprávnená tretia strana (notifikovaný orgán). Zapojenie notifikovaného orgánu nie je povinné vo všetkých prípadoch. Za skontrolovanie výrobku a jeho zhody s právnymi predpismi EÚ je zodpovedný výrobca. Základnou súčasťou tohto postupu je posúdenie rizika. Uplatnením príslušných harmonizovaných európskych noriem je možné splniť podstatné požiadavky príslušných smerníc a iných právnych úprav. Ďalej výrobca skompletizuje technickú dokumentáciu požadovanú smernicou na posúdenie zhody výrobku s príslušnými požiadavkami a na posúdenie rizika. Technická dokumentácia spolu s ES vyhlásením o zhode musí byť na požiadanie predložená príslušným štátnym orgánom (orgánom trhového dozoru, colným orgánom a pod.). Posledným krokom, ktorý musí výrobca urobiť je pripojenie označenia CE na výrobok a to viditeľne, čitateľne a nezmazateľne. Ak bol do fázy kontroly výroby zapojený notifikovaný orgán, musí byť uvedené aj jeho identifikačné číslo. Je povinnosťou výrobcu vydať a podpísať „ES vyhlásenie o zhode“ na dôkaz toho, že výrobok spĺňa príslušné požiadavky. Tým je výrobok s označením CE pripravený na trh.

Vzájomné uznávanie produktov

Jedným z východiskových princípov Európskej únie jednotného trhu je slobodný pohyb tovar, prostredníctvom ktorého sa odstraňujú prekážky slobodného pohybu tovaru v EÚ. Na dosiahnutie tohto cieľa sa využívajú mechanizmy ako technická harmonizácia, predchádzanie vzniku nových prekážok obchodu, ale i vzájomné uznávanie výrobkov. Jedným zo spôsobov ako sa dá predísť obmedzeniam voľného pohybu výrobkov je technická harmonizácia na úrovni Spoločenstva. Technická harmonizácia zosúladzuje rozdielne národné požiadavky, ktoré neumožňujú uplatňovanie zásady vzájomného uznávania. Toto sa realizuje dvomi prístupmi. „Starý prístup“, ktorý obsahuje podrobné požiadavky na výrobkovú skupinu. Patrí sem viacero smerníc z oblasti metrológie, presne stanovené požiadavky, ktoré nedovoľujú odchýlky medzi členskými štátmi. Výsledkom revízie, ktorá prebehla v roku 2008 vznikol tzv. „Nový prístup“, ktorý sa obmedzuje na základné bezpečnostné požiadavky, pričom konkrétne technické špecifikácie sú uvedené v normách. Stanovuje horizontálny právny rámec, ktorý dopĺňa všetky existujúce právne predpisy vo vzťahu k akreditácii a dohľadu nad trhom. Prijatie Nového regulačného rámca EÚ na výrobky si vyžiadalo zmenu horizontálnej legislatívy SR, zákona 264/1999 Z.z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a prijatie zákona o akreditácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na predchádzanie vzniku nových prekážok voľného pohybu tovaru, ktorá by mohla nastať pri zavedení národnej legislatívy v neharmonizovanej oblasti, slúži Smernica 98/34/ES. Ide o všeobecne záväzný právny predpis, ktorý je technickým predpisom v neharmonizovanej oblasti. Vzájomné uznávanie sa vzťahuje na výrobky v neharmonizovanej oblasti, čiže požiadavky na tieto výrobky stanovuje národná legislatíva každého členského štátu. Odstraňuje potrebu harmonizácie všetkých národných technických pravidiel, týkajúce sa najmä váhy, zloženia, balenia výrobkov a veľkosti. Vzájomné uznávanie je princíp práva Európskej únie, podľa ktorého musia členské štáty na svojom území povoliť predaj tovaru, ktorý sa už legálne predáva v inom členskom štáte. Z toho vyplýva, že tovar, ktorý bol legálne umiestnený na trhu v jednom členskom štáte, už nemusí spĺňať špecifické podmienky stanovené v krajine dovozu. Okrem prípadov, keď členský štát stanovil špecifické požiadavky z dôvodu ochrany verejného zdravia, ochrany spotrebiteľa a životného prostredia. Zodpovednosť za dodržiavanie základného princípu vzájomného uznávania má každý členský štát EÚ. Medzi kompetentné authority v Slovenskej republike patrí Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR, ministerstvá a ústredné orgány štátnej správy, vyššie územné celky SR a obvodné úrady v sídle kraja.

Dovoz výrobkov a posudzovanie zhody

Určené výrobky sú také výrobky, ktoré predstavujú zvýšené riziko ohrozenia oprávneného záujmu, na ktorého zmiernenie alebo odstránenie sú ustanovené technické požiadavky a posudzovanie zhody. Určené výrobky sa nesmú uviesť na trh, ak nie je preukázaná zhoda ich vlastností s technickými predpismi. Skutočnosť, či dovážaný výrobok treba považovať za určený výrobok, ale nie, sa podnikateľ dozvie v nariadeniach vlády, ktoré ustanovujú skupiny výrobkov, ktoré sú určenými výrobkami. Okrem nariadenia vlády ustanovujú aj možnosti voľby posudzovania zhody, ako aj požiadavky na predmetný výrobok. Ak ide o určený výrobok, ktorý sa uvádza na trh je jeho dovozca alebo splnomocnenec povinný posúdiť pred uvedením na trh zhodu jeho vlastností s technickými požiadavkami ustanovenými technickými predpismi.¹ Vyhlásenie o zhode prípadne písomné potvrdenie, že výrobca alebo dovozca vydal vyhlásenie o zhode, je distribútor povinný každému na jeho žiadosť predložiť na nahliadnutie alebo vydať overený rovnopis. Značkou zhody sa označuje len taký určený výrobok na ktorom sa vykonalo posúdenie zhody podľa § 12 zákona o posudzovaní zhody. Za značku zhody možno považovať slovenskú značku zhody, ostatné značky zhody, označenie CE a zahraničné značky zhody. Dovozca je povinný, v rámci medzinárodného obchodu, označiť určený výrobok pred jeho uvedením na trh značkou zhody, ak to ustanovuje technický predpis.

Slovenská obchodná inšpekcia a trhový dohľad

Podľa zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole je SOI všeobecným orgánom trhového dozoru v ochrane spotrebiteľa na vnútornom trhu. Touto právnou úpravou boli Slovenskej obchodnej inšpekcii formulované nové kompetencie v súlade so záväzkami Slovenskej republiky vo vzťahu k EÚ. Zákon okrem iného, stanovil a spresnil spoluprácu a vzájomnú výmenu informácií medzi jednotlivými orgánmi kontroly na vnútornom trhu. Podstatná zmena nastala v tom, že od 1. apríla 2002 SOI nevykonáva dozor nad bezpečnosťou a zdravotnou neškodnosťou potravín, kozmetických prostriedkov a tabakových výrobkov. Svoju činnosť sústredila na fyzické a právnické osoby, ktoré dodávajú alebo predávajú výrobky priemyselného charakteru a poskytujú služby. Predmet úpravy je vymedzený tak, že ide o štátnu kontrolu predaja výrobkov, tovaru a poskytovania služieb spotrebiteľom na vnútornom trhu a negatívne tak, že sa nevzťahuje na kontrolu výrobkov v prvovýrobe vo všeobecnosti, na potraviny a na kontrolu bezpečnosti a zdravotnej neškodnosti. Aj týchto prípadoch zostáva predmetom kontroly na vnútornom trhu kontrola všeobecných podmienok napr. označovanie balenia, neplnenie informačných povinností predávajúcich a klamanie spotrebiteľa. Táto kontrola sa uskutočňuje výlučne po uvedení výrobkov do obehu. Pri predaji výrobkov a poskytovaní služieb sa kontrolou na vnútornom trhu zisťujú ich rozhodujúce vlastnosti, najmä bezpečnosť a kvalita.

V rámci harmonizácie veterinárnej a potravinovej legislatívy SR a EÚ sa zrušila tzv. predtrhová kontrola potravín. Tú predstavovala povinná certifikácia potravinárskych výrobkov a vydávanie prehlásení o zhode. Zvýšila sa kontrola dodržiavania hygienických podmienok výroby, ktoré plošne zabezpečia kvalitu a zdravotnú neškodnosť vyrábaných potravín. Kontrola sa sprísnila už v prvovýrobe. Novou vyhláškou k zákonu o potravinách sa zaviedla registrácia vyrábaných a dovážaných potravín. Registračné čísla výrobcov sa začali uvádzať na dokladoch sprevádzajúcich zásielky potravín. Ak nastal prípad výskytu nebezpečnej potraviny v obchode podarí sa rýchlo identifikovať distribútorov, zistiť, kde sa nachádza v tom čase výrobok a stiahnuť ho okamžite z obchodnej siete. K tomu slúži tzv. „rýchly výstražný systém“, ktoré zabezpečuje prepojenie našich aj európskych kontrolných orgánov.

Tab. 1 Prehľad o pozastavenom tovare²

Dôvod	Tuzemsko			Členské štáty EÚ			Dovoz mimo EÚ			Neznámy pôvod		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Označovanie	689	1203	207	5367	4614	3720	6628	8714	4826	976	1064	504
Označovanie CE	6	15	11	145	22	4	104	395	27	47	18	1
Návody na údržbu	169	94	23	3558	3219	1586	3523	2822	1279	1235	1140	1229
Vyhlásenie o zhode	5	14	0	71	183	2	159	66	23	16	15	0
Kvalita	1	1	0	7	4	0	9	10	4	0	12	0
Doba spotreby	185	351	456	593	666	1370	34	51	81	1	12	29
Nebezpečné výrobky	75	10	0	82	34	9	1004	41	20	58	14	0

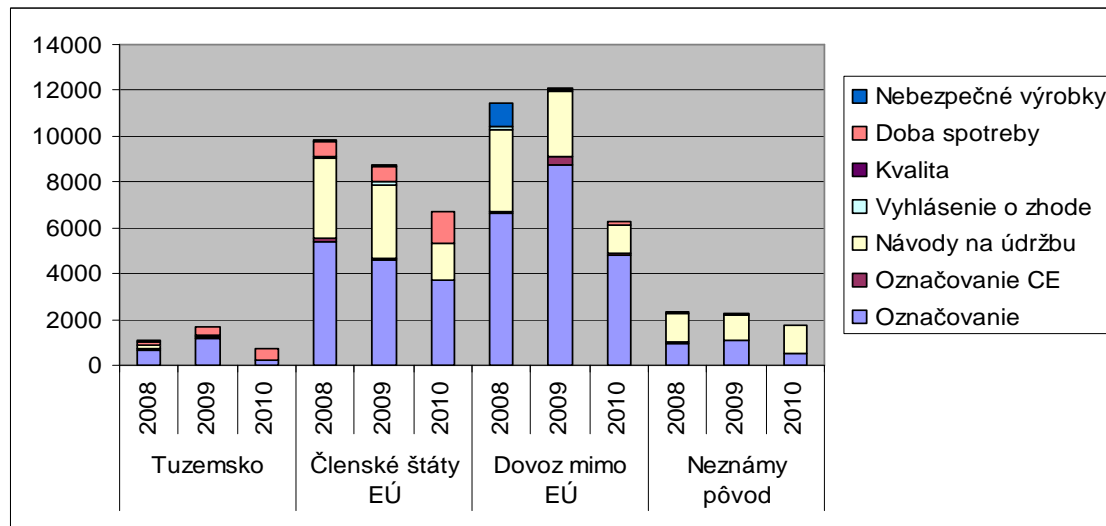
V sledovanom období rokov 2008-2010 (Tabuľka č. 1) bol pozastavený tovar najmä dôvodu jeho označovania. Druhou príčinou pozastavenia tovaru boli chýbajúce návody na údržbu, v tuzemsku však zaznamenali výrazne klesajúcu tendenciu. Vyhlásenia o zhode, kvalita a nebezpečné výrobky neboli v roku 2010 v tuzemsku zaznamenané žiadne. Najčastejším

¹ Ďudák Jozef: Dovoz výrobkov a preukazovanie zhody. - Nitra: SPU Nitra

² Slovenská obchodná inšpekcia: Výročné správy 2008, 2009, 2010. - Bratislava

dôvodom pre pozastavenie tovaru z členských štátov EÚ, dovozu mimo EÚ a neznámeho pôvodu je označovanie tovaru a chýbajúce návody na údržbu. Pri nebezpečných výrobkoch je u všetkých sledovaných členeniach zaznamenaný zostupný trend.

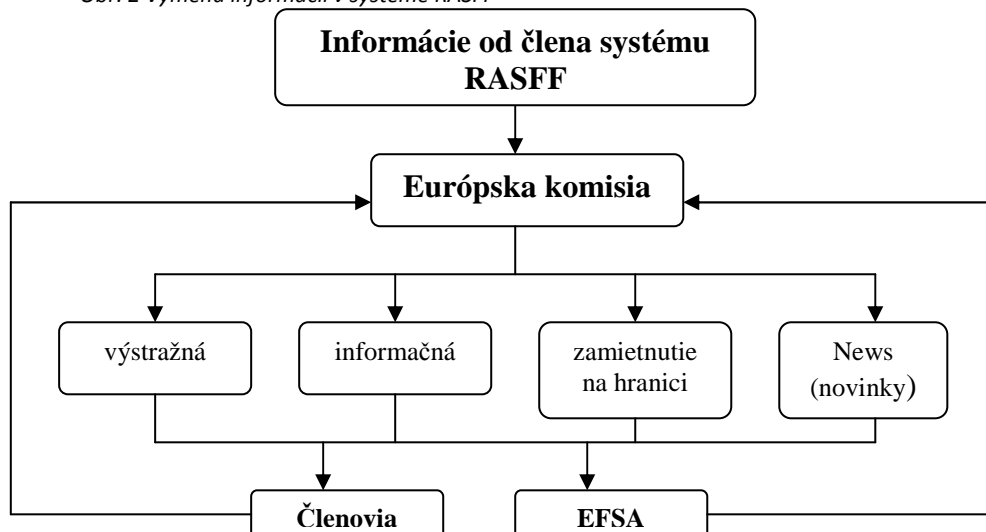
Obr. 1 Prehľad o pozastavenom tovare za obdobie rokov 2008 - 2010³

Výmena informácií v systéme RASFF

Krajiny v prípadoch ohrozenia zdravia môžu rýchlo a koordinovane predchádzať rizikám spojených s bezpečnosťou potravín a krmív ešte skôr, ako by mohlo prísť k poškodeniu zdravia obyvateľstva. Práve systém RASFF umožňuje rýchlu a efektívnu výmenu informácií medzi Európskou komisiou, kontrolnými orgánmi pre potraviny a krmivá v členských štátoch a príslušnými organizáciami. V systéme RASFF je začlenených všetkých 27 členských štátov EÚ, ako aj Európska komisia a Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA). Fungovanie systému RASFF je zabezpečené vytvorením kontaktných miest všetkých členských štátov, členských organizácií a Európskej komisie, medzi ktorými prebieha výmena informácií ohľadne akýchkoľvek zdravotných rizík nepretržitou službou, ktorá zabezpečuje posielanie, prijímanie a reagovanie na urgentné oznámenia v čo najkratšom čase.

Obr. 2 Výmena informácií v systéme RASFF

Člen systému RASFF je povinný okamžite informovať prostredníctvom systému RASFF Európsku komisiu, v prípade, že získal informácie o vážnom zdravotnom riziku pochádzajúcom z potravín alebo krmív. Európska komisia potom informuje ostatných členov, aby podnikli príslušné opatrenia. Opatrenia z dôvodu ochrany zdravia spotrebiteľa môžu zahŕňať aj

³ Slovenská obchodná inšpekcia: Výročné správy 2008, 2009, 2010. - Bratislava

stiahnutie výrobku z trhu. Komisia prichádzajúce informácie posúdi a posieľa ďalej všetkým členom systému RASFF vo forme jedného zo štyroch typov oznámení:

- 1) výstražné oznámenia pre prípad výskytu potravín a krmív na trhu, ktoré predstavujú vážne riziko a vyžadujú sa urýchlené opatrenia
- 2) Informačné oznámenia v prípade výskytu potravín a krmív na trhu, avšak s tým rozdielom, že sa nevyžadujú rýchle opatrenia, pretože daný produkt sa na trhu ostatných členov nenachádza, prípadne možné riziko nie je vážne.
- 3) Oznámenia o zamietnutí na hranici sa týkajú zásielok potravín a krmív, ktoré boli vyšetrené a zamietnuté na vonkajších hraniciach EÚ (a EHP), v prípade, že sa zistilo zdravotné riziko
- 4) Ostatné informácie, ktoré sa týkajú bezpečnosti potravín a krmív, a neboli označené ako výstražné alebo informačné oznámenia, zasielajú sa členom ako „News“.

Podľa typu oznámenia podniknú členovia príslušné kroky a o prijatých opatreniach neodkladne informujú Komisiu. Jeden z možných spôsobov riešenia je stiahnutie výrobku z trhu. Okrem toho sa oznámenia o zamietnutí na hranici odosielaajú na všetky hraničné prechody. Tento krok zabezpečuje, že zamietnutý výrobok nevstúpi cez iný hraničný prechod do Európskej únie. Systém RASFF je sieť, ktorú tvorí Európska komisia, Ochrana zdravia a spotrebiteľa, Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA), kontaktné miesta a kontrolné authority členských štátov. Tieto subjekty si navzájom vymieňajú informácie o bezpečnosti potravín a krmív prostredníctvom e-mailu, alebo faxom na predpísaných tlačivách. Orgány úradnej kontroly potravín sú povinné pri zistení nebezpečnej alebo nevyhovujúcej potraviny, bezodkladne zaslať oznámenie na adresu Národného kontaktného bodu, ktorý je na Ministerstve pôdohospodárstva SR. Do tohto systému sú zapojené organizácie v pôsobnosti MP SR a Ministerstvo zdravotníctva s kontaktným bodom. Každý členský štát vedie systém úradných kontrol a vykonáva ďalšie činnosti, vrátane informovania verejnosti o bezpečnosti potravín a krmív a riziku potravín a krmív, dohľadu nad bezpečnosťou a ďalších kontrolných činnostiach vykonávaných počas všetkých fáz výroby, spracovania a distribúcie. Z tohto dôvodu členské štáty zriadili vnútroštátne orgány, ktoré sú zodpovedné za bezpečnosť potravín v krajine. Na Slovensku je takýmto dozorným orgánom Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky (ŠVPS) a to v zmysle zákona NR SR č. 39/2007 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o veterinárnej starostlivosti a na úseku potravinového dozoru v zmysle zákona NR SR č. 152/1995 Z. z. o potravinách v znení neskorších predpisov. Štátna veterinárna a potravinová správa priamo riadi Krajské veterinárne a potravinové správy, Regionálne veterinárne a potravinové správy a tri Hraničné veterinárne stanice. Rovnako metodicky usmerňuje aj Štátne veterinárne a potravinové ústavy. Súčasný právny základ systému je upravený Nariadením Európskej komisie č. 178/2002. Uvedené nariadenie ustanovuje hlavné princípy a požiadavky potravinového práva a európsky Úrad pre bezpečnosť potravín a procedúry v oblasti bezpečnosti potravín. Členom siete sprehľadňuje informácie rozdelením do skupín na Výstražné oznámenia, Informačné oznámenia a Oznámenia z hraníc. Prehľady výstražných a informačných oznámení zverejňuje Komisia každý týždeň. Obchodné mená a identifikácia obchodných spoločností nebudú zverejnené najmä z dôvodu zabezpečenia rovnováhy medzi otvorenosťou a ochranou obchodnej informácie. V prípade, ak sa vyžaduje transparentnosť v prospech ochrany ľudského zdravia, Komisia vykonáva potrebné opatrenia s využitím svojich komunikačných kanálov.

Výstražné oznámenia sú posielané v prípade, že potraviny alebo krmivá predstavujú riziko na trhu a keď je potrebný okamžitý zásah. Výstražné oznámenie sa usiluje poskytnúť všetkým členom systému informácie, potrebné na preverenie, či sa príslušný výrobok nachádza na ich trhu. Oznámenia sú spúšťané tým štátom, ktorý objaví problém a urobí potrebné opatrenia na stiahnutie alebo odvolanie. Využíva pritom vlastné mechanizmy, v prípade potreby aj médiá. Informačné oznámenia sa sústreďujú na potraviny a krmiviny, u ktorých bolo zistené určité riziko, ale pre ktoré ostatní členovia systému nemusia prijať bezprostredné opatrenia, pretože výrobky nie sú na ich trhu. Tieto oznámenia sa zvyčajne týkajú testovaných a vrátených zásielok potravín a krmív, ktoré boli vrátené na vonkajších hraniciach Európskej únie. Pre spotrebiteľa táto informácia znamená, že uvedené výrobky sa nedostali na trh. Oznámenie z hraníc sa týka potravín a krmív, ktoré boli kontrolované na vonkajších hraniciach EÚ a Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) a na základe zistené rizika bol odmietnutý ich vstup.

Tab. 2 Prehľad oznámení za obdobie rokov 2007 - 2010⁴

rok	Výstražné oznámenia			Informačné oznámenia			Oznámenia z hraníc		
	potraviny	krmivá	spolu	potraviny	krmivá	spolu	potraviny	krmivá	spolu
2007	870	64	934	1835	89	1924			
2008	510	14	524	1027	120	1147	1316	36	1352
2009	560	10	570	1087	132	1219	1399	67	1466
2010	570	14	584	1058	101	1159	1467	68	1535

ZÁVER

⁴ Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky

SOI V oblasti medzinárodnej spolupráce boli realizované kontroly, zamerané na zisťovanie výskytu nebezpečných výrobkov na trhu v SR na základe oznámení zo systému RAPEX a nahlasovanie zistených nebezpečných výrobkov do systému RAPEX. SOI sa zapája do spoločných kontrolných programov na jednotlivé skupiny výrobkov organizovaných Európskou komisiou. Európska legislatíva dovoľuje v schválených prevádzkach robiť prebalovanie importovaných potravín a označovanie takýchto výrobkov je zatiaľ flexibilné a niekedy výrobcovia uvádzajú, že výrobok je vyrobený na Slovensku, i keď samotný pôvod suroviny je z iného štátu. Preto už päť rokov trvá na európskej úrovni diskusia na nariadení o označovaní potravín.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Dupaľ, A. – Brazina, I.: *Logistika v manažmente podniku*. Sprint, Bratislava, 2006, ISBN: 80-89085-38-5
- [2] Kollár, V. a kol.: *Bezpečnosť produktov a produkcie*. Vydavateľstvo EKONÓM, 2008, ISBN: 978-80-225-2637-1
- [3] Fiala, P.: *Modelování dodavatelských řetězců*. Professional Publishing, Praha, 2005, ISBN: 80-86419-62-2
- [4] Cihelková, E. – Jakš, J.: *Evropská integrace – Evropská unie*, VŠE, Praha, 2004, ISBN: 80-245-0854-0
- [5] Janatka, F. a kol.: *Obchod v rámci Evropské unie a obchodní operace mimo členské země EU*, Aspi Publishing, Praha, 2004, ISBN: 80-7357-006-8
- [6] Klvačová, E. a kol.: *Prohlubování evropské integrace*, Professional Publishing, Praha, 2004, ISBN: 80-86419-78-9
- [7] Tupý, J. - Knopp, J.: *Spríevodca pravidlami určovania a osvedčovania pôvodu tovaru v medzinárodnom obchode*, Slovenská obchodná a priemyselná komora, Bratislava, 2005, ISBN: 80-89105-24-6
- [8] Sergi, B. - Bagatelas, W.: *The Slovak Economy and EU membership*, - Iura Edition, Bratislava, 2004, ISBN: 80-8078-006-4
- [9] Cihelková, E.: *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*, C.H.Beck, Praha, 2003, ISBN: 80-7179-804-5
- [10] Klučka, J. - Záruba, P.: *Zodpovednosť za výrobok v Európskej únii*. - In: Iura Edition, Bratislava, 1998, ISBN: 80-88715-37-7
- [11] Ďudák Jozef: *Dovoz výrobkov a preukazovanie zhody*. - Nitra: SPU Nitra
- [12] Slovenská obchodná inšpekcia: *Výročné správy 2008, 2009, 2010*. - Bratislava
- [13] Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky

ADRESA AUTORA

Vojtech KOLLÁR, prof. Ing., PhD.,

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Ústav verejnej správy, Katedra bezpečnostného manažmentu, Furdekova 16, 851 04 Bratislava 5, Slovenská republika

RECENZENT

Ervin LUMNITZER, prof. Ing., PhD.,

Technická univerzita v Košiciach, Strojnícka fakulta, Katedra environmentalistiky, P. Komenského č. 5, 040 01 Košice, Slovenská republika